

valpurgijska noć ili koraci komandora (II)

(tragedija u pet činova)

venedikt jerofejev

GUREVIĆ: I koliko ameba može odjednom progutati ta tvoja ribica gambuzija?

VOVA: Sedamdeset i pet komada.

GUREVIĆ: I da se ne raspadne?

VOVA: I da se ne raspadne.

GUREVIĆ: Odlično. Baš mu toliko grama sipajte. I sa toliko vode razblažite. A Borenjka-Nakaza će noćas platiti što ti je na nosu napravio taj »modus vivendi«...

VOVA: *pije na iskap, i čas kao travka pozeleni, čas kao sunašce blesne*). A najvažnije zbog čega je dobra gambuzija — zbog nje u vazduhu nema ni jednog komarca. Niko vas neće ujesti, hrabro u šumu, mali moji slušaoci. I ostajte dok se ne javi Edik...

PROHOROV: Ko je Edik?

VOVA: Niko ne zna. Ali čim se vetar uzdiže u nebo, vreme je da se razilazi kućama. Zato što Edik daje znak: vreme je za razlaz. Šta se može... Sergunčik, moj unuk, nije poslušao — i evo vam rezultata: vetrovi su ga odneli neznanu kud... po nalogu Gostelradija...

GUREVIĆ: Ipak je čudna zemlja — Rusija! A zašto Edik? Po kom osnovu Edik?... (*Obraća se Kolji*). Kolja! Smisliću nešto u toj besmislici.

KOLJA: Naravno. Odavno sam ja postigao tu dharmu. (*Pružajući ruku prema publici*). Naši očevi su jeli kiselo grožđe, a u dece je na stolu samo vermut, i ništa više. Desertnim vermutom poliven, Onjegin mladici žuri, gleda, zove ga — uzalud, njega već nema, pesnika mladog stigao je prevremeni kraj. Posebnu je tražio vatru, i izgled je njegov otkrivao muku, — i neko je spustio vermut u njegovu ispruženu ruku!... GUREVIĆ: Dobro! Naspitate pesniku muskata!

KOLJA: (*ispijajući svoju dozu muskata*). Otkud u našoj sobi muskat?

POHOROV: Sve je odatle. A otkud su se u našoj sobi, sa maloumnim pitanjima, naši momci skloni istraživanju? Našlo se, znači da se našlo. I pri tome, osim časti, ništa nije izgubljeno. Ako ima još pitanja obratite se Vići.

GUREVIĆ: Da, da. Ako je nekom nešto nejasno nek se obrati našem nezaboravnom velemajestoru. Kakva čast — još za života se nazivati nezaboravni. VI-ČA! Korčnoj! Šta je novo-šizoidno?

(*Svi gledaju VIČU. Nije baš jasno da li spava ili se probudio, zato što njegov osmeħ, koji je ostajao dežuran za vreme njegovog sna, postaje podrugljiv kada se probudi. Sada na njemu ničeg nema*).

GUREVIĆ: Vrlo je lako utvrditi da li čovek spava ili ne. Ako hoće da se priključi društvu, znači da se probudio. A ako neće — znači, spava i neće se probuditi vekovima...

VIČA: Probudio sam se. I sve dok na ovom svetu ne nestane muskata neću zaspati.

PROHOROV: (*prinoseći VIČI piće*). Sada shvataš, velemajestore, da živimo ne u svetu više pravednosti, nego u svetu takve pravednosti, koja je čak nešto viša u poredenju sa najvišom?...

VIČA: (*pridivajući veliku, rumenu glavu*). A, neću umreti?

GUREVIĆ: Vića, imaš malo visoko mišljenje o sebi. U čitavoj drami do tebe o smrti niko ni reči nije progovorio, iako su se svi predavali. Čovekova sreća je u njemu samom, u zadovoljavanju čovekovih prirodnih potreba. Pjer Bezuhov. A ako je već smrt — onda je smrt. Smrt je samo jedan neprijatan trenutak, i ne treba je uzimati ozbiljno. Avgust Sandino.

(*VIČA pije i ustaje. Sve obuhvata svojim osmeħom i ne stideći se svog stomačka iz nekog razloga upućuje se ka izlazu*).

PROHOROV: Konačno! Radost i užas vasionom — Vića ide u pravcu klozeta... Stasik! Prekini svoj pozdrav. Dodi ovamo...

GUREVIĆ: (*trgnuvši se*). Da — da. Nikakvi pozdravi i no-pasarani više neće proći. Nad čitavom Španijom je vedro nebo. Francisko Francko. Zato spusti svoju glupu ruku i dodi. Tvoja surova Dolores je u susretnoj sobi. Za hrabrost istresi sto dvadeset grama, i mi ćemo spojiti vas, koledljivce...

STASIK: Znači da još nije umrla?...

GUREVIĆ: Odavno je već izdahnula. Ali čim je čula za tebe, za predstojeći susret, istresla je zemlju iz očnih duplji i rekla: »Neka mi dođe, volim mlade i nemoralne. Ali prvo — rekla je — ali prvo se moram doterati, dugo već ležim u vlažnoj zemlji... STASIK: Razumem... Žena je uvek žena, ako je čak i pasionaria. Znam o čemu da pričamo: koncentrisani pritisak na Islamabad, podvodni čamci u stepama Ukrajine! I

— povrh svega — siledžija, čika Vasja, u šipražju mirodije. I marioneta Cori-du-Hvan, on neprestano sanja da zbrise sovjetsku Rusiju sa lica zemlje. Ali zar se može zbrisati ono, koje ima tako mnogo — mnogo zemlje, i nikakvo, nikakvo lice? Eto do čega dovodi usko viđenje tih Con-du-Hvanova...

GUREVIĆ: Sipati mu bez žurbe! Proporcionalno onome što je ovde izogradio... Bože moj, Vića!...

VIČA: (*sa osmeħom od kojeg nije bilo čarobnijeg sve od stvaranja sveta*). Evo, izvolte, šahovska figura, oprao sam je tekućom vodom... (*Spušta na sto još jednu belu kraljicu. Dve bele kraljice jedna pored druge — to je već suviše. Mnogi gube i ostatke svojih jadnih umova*).

PROHOROV: Šahom ćemo se kasnije baviti... A gde su figure za dame? Prvak sveta u ruskim damama Viktor Kuperman... (*osmeħ u pravcu GUREVIĆA, pitanje je upućeno VIČI*)... Znači, dama nema. Sada naš ruski drug Kuperman rasejano gleda svet. I evo on, mlad i zdrav, prevrće se u svom grobu. Ne mešati ga s Dolores Ibrauri... On se prevrće u svom grobu iako je mlad i zdrav...

KOLJA: (*prekida sobnog starešinu, što nikad ranije nije činio*). A ko je autor želudačno crevnog trakta?...

GUREVIĆ: Zar ti ni SADA nije jasno KO? (*Seda pored VIČE*),

Reci mi, Vića, pa da si ti...

Pa... dvadeset šest komesara iz Bakua...

Strašno je i pomisliti... Šta bi tada

Doneo gužve iz svih svojih dubina?

Spinozu? Grupenfirera SS?

Završno dobivanje počasne straže?

Rene Dekarta?...

(*Iza vrata se čuju potpetice. To je NATALI u poslednjem obilasku. I, Bogu hvala, ona je već lako prvomajski opuštena. Inače — osetila bi miris alkohola*).

PROHOROV: Tišina! Svi na mesta! Pokriti se po glavi!

(*NATALI ulazi i svima želi laku noć. Popravlja pokrivače na onima na kojima loše leže i seda uz GUREVIĆEVO uzglavlje. Niko ne čuje, a možda i svi čuju — šaputanje i nežnosti*).

NATALI: (*polu šapatom*). Ne razmišljaj, Lave, sve će biti dobro.

GUREVIĆ: (*pokušava nešto da kaže*).

NATALI (*spušta mu prstić na usne*). Pss... Svi spavaju. U hodniku nema ni žive duše. Ajde. Laku noć, pijandure.

(*NATALI propliva prema izlazu, tiho-tiho pritvara za sobom vrata. Lupkane potpetice koje se udaljavaju*).

Svi pacijenti odmah zbacuju sa sebe pokrivače, pridižu se na posteljama i omadijano gledaju sve bele kraljice na sred sobe).

(ZAVESA)

V

(*Između četvrtog i petog čina traje muzika koja ni na šta ne liči i liči na sve, bilo šta: mešavina gruzijskih igara, kafanskih igara s početka veka, ludinog uvoda u ariju Varlama u operu Musorgskog, kankana, ruskih vašarskih igara i najbravuroznijih motiva iz mađarskih opereta iz vremena raspada Austro-Ugarske monarhije. Podiže se zavesa. Soba broj tri, nekoliko sati kasnije: sve izgleda toliko drugačije da je glupo govoriti o tome*).

PROHOROV: Sviče!... Aljo-o-ha-a!

ALJOHA: Da, ovde sam.

PROHOROV: Disidentu, udari nešto na tvojoj gitari! Udari po srcima naših prosvetljenih zatvorenika!

Ho-ho-ho!

ALJOHA: Pum-pum-pum-pum!

Mrak pokriva svu zemlju —

Vatrica gori u Kremlju!

Pum!

Obožavam slastice

U oblasti medicine!

(*VIČA sa svojim trbuhom počinje da igra, umesto marame je povezao jastučnicu*).

ALJOHA: (*poigrava u pravcu VIČE*).

Aj-aj! Oh-oh Ej, brko!

Sve je gotovo! Bobi je crko.

Šta se s tobom zbillo,

Manječka?

VIČA: (*ne bez koketerije*).

Baš ništa,

Stvarno, ništa

Ništa se nije zbillo

Manječki.

Samo sam se zavrtela,

Samo bih jako htela

Dogodine da me voze

Do Katmande ili Pize!

Op-la!

PROHOROV: Kovrdže vijore,

Kovrdže vijore,

Kovrdže vijore na kurvama:

Zašto se ne vijore

Na porodičnim ljudima?

VIČA: He! He! zato što kurve imaju lov za sve,

A porodični ljudi je imaju samo za kurve!

GUREVIĆ: (*brizno gleda poluusnulog HOHULJU. Vrlo je primetno da ovaj, popivši svega sto petnaest grama, ide prema zalasku. Gurević mu prilazi, drma ga*). Hohulja, hoćeš li malo da trgneš za oživljenje duše? Da li me čuješ?... Ne čuje... Govorim slovo po slovo. Hohulja... drmnuti, D kao Dani nespajanja, Dvajt Ajzenhauer, Devičanski snovi, Divna bedra, Dan pomena mrtvih... Sledeće je »R«. Ah, kako mu preneti »R«? Podlac Karamzin je izmislio to slovo! Jer u Cirila i Metodija su bila i »B«, i »H«, i »Ž«... Ali esteti Karamzinu je sve to bilo malo... Stop, dečice! Hohulja ne diše!...

(*Jedni opkoljavaju mrtvaca, drugi nastavljaju bezbriznu razuzdanost*).

PROHOROV: Evo do čega dovodi lečenje elektro šokom! Evo vam dokaza nesposobnosti naše medicine!

(STASIĆ se zaustavlja pored leša, otegao je podbradak u pozi čuvara mauzoleja).

GU'REVIĆ: Ništa. Ništa neočekivano. Ostaje nada u sudbinu i čvrsta vera da je najgore u budućnosti.

PROHOROV: (dodaje). Rene Dekart. I da nikog ne proguta pomrčina. Danas obeležavamo Valpurgijev praznik snage, lepote i gracioznosti! A Prvi maj neka obeležavaju normalni ljudi, to jest, ne normalni ljudi nego personal koji nas obslužuje. Ha-ha! IGRAJU SVI! Belo kolo! aljo-oha-a!

ALJOHA: Pum-pum-pum-pum!
A ja sve volim,
A ja sve volim:
Deduktivne romane,
Albiona magle znake,
I havajske gitare,
I havajske cigare,
I mudrace sionske,
I blizance sijamske...
Uj-uj-uj-uuuuuj!
(na motiv Petra Čajkovskog, cantabile)

Nemaj pipkati,
Nemaj pogledati,
Nemaj opipavati
Noge naše devičanske...
VICA: (u stilu Kalmana, svirajući na stomaku).

Zašto, zašto, o bože moj?
Zašto, zašto, o bože moj?
Zašto, zašto, o bože moj?
Zašto, zašto, o bože moj?
KOLJA: (u stilu sovjetske dečje pesmice).

Nemam votkice,
Vermutića nemam...
PROHOROV: (prihvata).

Samo voda, samo pivo!
Samo voda, samo pivo!
I niko od nas nije pijan!
Sipajte, sipajte, lučice,
Odurno čudašće
U pehar svečan!
Piš-pa!

(Sa admiralom prilazi čuturi, naliva, ispija. To bi i drugi hteli da učine. Ali GUREVIĆ ih zaustavlja).

GU'REVIĆ: Malo kasnije. Klajnmihelj, pridi! Moram ti saopštiti utehu: tvoja majka... nije umrla! Ona je živa. Paška je nije ubio! (Sipa mu).

SERJOŽA KLAJNMIHELJ: (stežući piće uz srce). Ura! Moja mama je živa!

PAŠKA: Ura! Nisam je ubio! (U trenu zgrabi kriglu iz SERJOŽINIH ruku i naiskap je ispije).

GU'REVIĆ: Okretan si, Paša, kako vidim.
Ali ovde aplauz nećeš dobiti.

A po njušci ćeš dobiti, to je tačno —
I u osebnom obliku i privatno.

PROHOROV: Rene Dekart? (Paši). Kraće, prijatelju ljubazni, idi bos prosi!

(Sekretar komsomola PAŠKA dobivši od sobnog starešine šamar štuca i priključuje se igračima).

GU'REVIĆ: No, samo pogledaj, starešino, evo, završno i izbljavano. Znači, ništa nije bilo uzaludno, sve revolucije, verske raspre, usponi i padovi dinastija, razapinjanja i uskrnuća, vartolomejske noći i voločajevski dani, sve je to, na kraju krajeva, samo zato da bi sekretar komsomola Jeremin mogao beskrajno igrati kazačok... Ne tu, nešto nije u redu... Dodi, Serjoža, naliću ti još malčice...

(SERJOŽA KLAJNMIHELJ, prekrstivši se, ispija).

GU'REVIĆ: Pa, kako su tvoji Veseli Kosmonauti Kosmosa?

SERJOŽA (razveseljen sa pet gutljaja hvata korak u igri sa ostalima).

Kosmonaute i tataro,
Kosmonaute i tataro —
Sve je laž. Sve je govno.
Da odnesu svoje gitare
Moraće, sve jedno.

Ej-ja!

GU'REVIĆ: Tako, da-a... A Vova? Gde je Vova? Šta je sa Vovom? (VOVA sedi u postelji, potiljkom oslonjen na prozorsku dasku, nepokretan, i zbog nečega sa potpuno otvorenom ustima).

GU'REVIĆ: Prohorov, hajde, pogledaj šta je sa njim!

PROHOROV: Diše! Vovica diše! (peva mu iz Griga). Hajdmo u šumu, mili moj, ljubice nas čekaju u njoj. Hajdmo u šumu, u šumi zelenoj, ljubice nas čekaju, mili moj...
(VOVA se ne odaziva ni glaskom. Usta su mu kao i ranije otvorena. A glavica mu već oduvava bog).

GU'REVIĆ: Svejedno!... Tamo (odmahuje glavom u pravcu gde se već odvija proslava Prvog maja medicinskog osoblja). Tamo se drugačije veselo. Pa šta... mi smo — nahočad još uvek nenadena. Ali njih okružuju spletke, a nas legende. Mi smo — iz igre, oni iz papira! Oni su razumni, a mi smo beskrajni. Oni su iskusni. Mi smo naivni. Oni laju. A mi — pamtim. Oni imaju pozive...
PROHOROV: A mi — porive, stvarno... Pravo govoriš! U nas je kao u pesmi! A njih — tamo neki Rotari i Kobzoni... A ja bih ovu prelepu Sofiju Rotari udavio, samo ne znam gde je bolje... u govnicama ili pod ledom. A prelepeg Josifa Kobzona bih za ekserčić prodao u Egipat... Ha—ha! Tek toliko! (Ispijaju po malčice. Ostali se obližuju, stoje po strani). I uopšte, vreme je da se u Rusiji korenito lomi, da se lomi korenito!... Ulice sam već preimenovao, estradne pevače sam podavio... Sada bi već bilo vreme da...

GU'REVIĆ: Da, da. Sada bi već bilo vreme da se menjaju etikete. Da, kako je to surovo? Jubilarina, Streločna, Prestonična... Kad to vidim stomak mi se prevrne. Votka mora biti kao suza, a sve njene vrste moraju se nazivati suzno. Recimo, ovako: »Devičanska vatrena«, 5 rubalja i 20 kopejki. »Muška tvrđa«, 7 rubalja. »Besprizorna mutna« — 4,70. »Prestupnica veštačka« — 4,20. »Neutešna udovica« — takode jeftino, 4,40.

»Sirotinjska tuga« — šest rubalja. »Krokodilska uvozna« — banka. I tako dalje. Ali, pre nego što se u Rusiji lomi pred očima celog čovečanstva, prvo se mora prosvetliti...
PROHOROV: Tako, tako! Naša zapuštenost u svim granama zna... Strašno je i pomisliti! Ja sam, na primer, mnogo pitao: koliko je grana na kristalnoj čaši? Jer svaka sovjetska čaša ima isti broj grana. I zamisli, niko ne zna. Od 145 pitanih, samo je jedan odgovorio tačno, a to je beznačajno. Dok još nije kasno, mislim, da li u Rusiji početi epohu prosveteljenosti?...

GU'REVIĆ: Već smo počeli. Bar u granicama sobe broj tri. A tamo, vidiš... Pa, šta je ruski narod bio do nas? Tromi demonizam, malodusno ludilo. Obest satkana od zevanja. Ni u kome nikakve plemenitosti, nikakve uzvišenosti, ni najmanje preuzvišenosti. A o visočanstvu, tim više o visočanstvu, ne vredi ni govoriti. Kada sam, dok sam bio na slobodi, gledao naše Ruse, ponekad sam toliko bio prepunjen tugom, da sam se sa mukom uvlačio u autobus...
PROHOROV: (patetično). Ja takode... Čak smatram da smo pomalo nedovršeni i nedoneti. Ali mi smo ZACARANI. Osećam to po sebi — nočas posebno...
GU'REVIĆ: Ništa, ništa. Donećemo, razčaraćemo, dovršićemo. A ako je neko poluzadavljen i nedoklan — i to ćemo lako popraviti... (U to vreme ALJOHA, VICA, KOLJA, SERJOŽA i MIHALIĆ lagano se približavaju dvoji- ci mislilaca i gledaju ih sa različitim stepenima obožavanja).

PROHOROV: Aljoha?!
ALJOHA: Svi smo ovde.
PROHOROV: To je dobro, što ste svi.
GU'REVIĆ: Baš tako. Tamo, na smrdljivom Zapadu, jedino što tamo svi rade je stajanje u redu za besplatnu čorbu. Vatikan im daje čorbu, ili još neko — ne znam — ali oni pri tome gledaju u pravcu Rusije i misle... o čemu oni tamo misle, ni to ne znam, ali bez obzira na to, mi moramo stalno biti na oprezu i spremati se za podvig! A vi, da li se pripremate za podvig?

VICA: Još kako, pripremamo se!
GU'REVIĆ: Pa to je divno (sve redom poslužuje pićem, i nastavlja). U stvari, meni je njih žao. I mi sada stojimo u redu — ali ne za bedni vaticanski čorbuljak, nego za predmet više kategorijel... I još, oni su otudeni: svaki ima SVOJE drhtanje, svaki ima SVOJE krčanje u stomaku. A u nas je jedno drhtanje, jedno krčanje.

ALJOHA: Ura!
PROHOROV: Zašto si, budalo, viknuo »Ura!«?
ALJOHA: Zato što su oni otudeni. Podavićemo ih kao mačiće.
PROHOROV: Šta ti misliš, Gureviću: podavićemo ih?
GU'REVIĆ: Zašto bi ih davili? Odmah — podaviti! Među narodima nema miroljubivijih od nas. Ali ako ONI i dalje budu sumnjali u to, onda će u najbližoj budućnosti ONI i platiti zbog te svoje sumnje u našu miroljubivost. Jer njima, egoistima, nije ni do čega sem do sebe. Evo, Mocartova uspavanka: »Spavaj, radosti moja, usni... « Iza zida neko više — RODENI, ZAR NAS SE TO TIČE? Oči brzo sklopi i sni... « I tako dalje. Baš briga njih, Švabe, za tuđu nesreću, ni malo saosećanja zbog tuđeg zapomaganja. »Spavaj, radosti moja... « Ne, mi nismo takvi. Tuda nesreća — to je i naša nesreća. Nama je stalo do svakog vapaja, a za san nemamo vremena. Dostigli smo već takav stepen neumornosti i moći da možemo bilo koga osloboditi vapaja, svakog uzdisanja iz zida, ne samo uzdisanja, nego i udisanja i izdisanja. Ne smemo zatvoriti oči!

PROHOROV: Ja sam to ovako shvatio, ipak podaviti. Jedino ne znam od koga početi. Po svoj prilici, ipak od Švaba.
GU'REVIĆ: Budi milosrdan, Prohorov! Kakve Švabe? Da Švabe prestanu da dišu, nije potrebno ni levom nogom da maknem. Pa Švabe već i onako ne dišu, tako je?

VICA: Ja bih kaznio Holandane zbog njihovog lutanja...
MIHALIĆ: Onda i Jevreje zbog njihove večnosti...
PROHOROV: Pst! Gureviću, predlažem da admiral bude lišen sledeće porcije pića. I razalovati ga u malog. Zbog vulgarizma.

GU'REVIĆ: Tako ćemo, molim lepo, i učiniti.
ALJOHA: A mene lično, eto, interesuju Britanska ostrva...
GU'REVIĆ: Pa sa Britanijom se ne vredi baviti. U njeno postojanje ni Herodot nije verovao. A zašto bi mi morali biti bolji ili gori od Herodota? Potrebno je da se svi uvere da ona u stvari ne postoji — a za to je potreban samo neznatan napor...
PROHOROV: A Jenki neka se dotle tapšu. Neka imaju odvratne besane noći, ne treba se sa njima gubajirati...
KOLJA: Ali... ako meni naredi da davim Skandinavce... zašto bi ih davio? Pa oni su tako plavi—plavi, tako ni zbog čega nisu krivi, ni zbog čega nisu krivi...
GU'REVIĆ: Grešiš, Kolja. Treba njih, treba ih za početak dobro izrihati zato što smatraju da su njihovi smrdljivi vikinci i keninci preci naših velikih kneževa. Pa i zbog Kvislinga i uopšte zato što su moreplovc...

PROHOROV: (prihvata). I zato što slobodno šetaju po oba naša, od iskona, ruska pola. Štrvine su oni, a ne moreplovc... tako ja mislim...
MIHALIĆ: Do skorog viđenja, dragi drugovi mornari! Mornarsku kapu predajte Kostjenki. Gotovo. (Kao prostreljenih grudi pada na postelju i USNIVA NAVEKI).

GU'REVIĆ: Šta je to sa njim? Šali se? Ili?...
PROHOROV: Mali je jednostavno dobio morskou bolest od naše bure. Ništa... S Talijančićima, na primer, i bez njega ćemo izaći na kraj. Veće ništarije gospod od pamtivelyka nije stvorio. Oni bi se sve vreme samo grlili, i ničeg drugog nemaju. Dohvatiti one... Sako i Vincetija. Ako im je do grljenja neka se grle. Sako je divan i telom i dušom. A u Vincetija od duše ni pomena, ali zato, kakvi oblici! Šta je spređa, šta požadi? Pa oblici su oblici, ali zato baciti u partijski plamen našeg druga Đordana Bruna? Da sam Italijan gde bih posle našao hrabrosti da pogledam Rusima u oči!...

ALJOHA: Razdražio si me tim... oblicima prelepe Vinceti. Ja bih jednu Poljakinju!...
PROHOROV: Neće biti Poljakinje!!

VIĆA: A zašto njih? Zbog Tarasa Buljbe? . . .
GUREVIĆ: Jebe se meni zbog tvog Buljbe!! Zato što su nas pretekli u geografskom približavanju Evropi, i . . .

PROHOROV: I u istorijskoj mržnji prema Jevrejima. . .
ALJOHA: (imitirajući svog patrona) Imam predlog: razalovati druga Prohorova u mog ordonansa, ZBOG VULGARIZMA, i lišiti ga sledeće čašice. . .

GUREVIĆ: To je već suviše. Šaljivčinu treba jednostavno malo opaliti po vratu. . .

(PROHOROV prilazi ALJOHI i lupa ga po vratu).
GUREVIĆ: Bože, oni su opet sve pobrkali! . . . Pa, dobro. Bolje mi recite da li ste spremni za podvig — a ko od vas voli Francuze?

SVI: Svi!
GUREVIĆ: (sarkastično). Svi?
SVI: (setivši se). Niko!
GUREVIĆ: Pa to je isto. Tu je veliki kriminal: i desni bok Bagratio na i stomak Aleksandra Puškina, i levo oko Kutuzova, i . . .
KOLJA (pijan). Ali to su već Turci! . . . oči Kutuzova. . .
PROHOROV: Šta će ovde Turci? Kakvi Turci?! Sve Turke je još odavno puškom pobio naš bugarski drug Antonov, i to na Trgu svetog Petra u Rimu. Lično sam video lepu sliku: na njoj je prikazan Kutuzov, on izjahuje na konju, ne sećam se kuda, ali ima oba oka. . .

GUREVIĆ: O tome se i radi. Rus ne sme biti jednog. A ONI — oni sebi mogu dozvoliti taj luksuz, svi ti admirali Nelsoni—Rokfeleri. A mi — ne, mi ne možemo. Zabrinjavajuća situacija u vasioni nas obavezuje da gledamo SA OBA. Da. (Aplauz).

KOLJA: Ali. . . Lisabon. . . naš lepi Lisabon! . . .
PROHOROV: Kakav Lisabon? Šta je to uopšte — Lisabon? Sa svih strana ga potopiti vodom i nikog ne pustiti da izade! . . .
GUREVIĆ: Jedino što reč Lisabon — ne mogu da čujem. Kad predamnom izgovore reč Lisabon žuč mi se razlije. A zar je potrebno da se čoveku razlijeva žuč? Ne, to je nepotrebno. . . Znači, ni Lisabon nije potreban! (Aplauz). Kolja, da li ti je potreban Lisabon?

KOLJA: Ne-e!
GUREVIĆ: A tebi, Vića?

VIĆA: Nije.
GUREVIĆ: Vidite: na svetu postoje stvari koje nikome nisu potrebne — cvetaju, mirišu i postoje. I to vreme kad čovečanstvu nedostaje najvažnije. Da skratim — Lisabona neće biti. . . Ali, mogu li računati na moje strateške saveznike?

SVI: (nesložno). Možeš, možeš, Gureviću! Daj da još šljapnemo po maleckoj! . . .

GUREVIĆ: U pravi čas! (Šljapkaju po maleckoj).
SERJOŽA KLAJNMIHELJ: Dobar dan, a možda i veče, to da znam, svakako, ne mogu, pozdrav iz čistog srca, žurim da ti prenese. Zdravo, pokojna mama, pozdravlja te tvoj sin Fedu. (Najednom se nasmeja — neobičajeno, jer nikad ga niko nije video ni da se nasmešio. Nasmejaviši se i zavrteviši se pada na pod, grči se).

(Svi čute. Muzika.)
GUREVIĆ: (namrštvivši se). Pa šta. . . Mame žive, a on zato umro. . . U istoriji su poznati slučajevi smrti zbog prijema neočekivane srećne vesti. Mišel Montenj.

STASIK: (oslobada se poze stražara u mauzoleju i ponovo šeta iz ugla u ugao sobe). Rođeni u znaku puta, zaboravljaju svoj. Ali mi — šljam čovečanstva — nemamo snage da zaboravimo! Opustite se, ljudi, tresite šake! I, molim, ne ubijajte jedan drugog, to me ljuti. Bog je mudriji od čoveka. Držite se za Hristovu rizicu! (i ponovo se skameniti ali ovog puta u klečeći molitvenoj pozi).

GUREVIĆ: (nastavlja nadahnuto). A ako nema Lisabona, jasna stvar, ostali kontinenti propadaju sami od sebe. Počevši od azijskog Istoka. To pogubno i zloslutno nagomilavanje prljavštine — nema prava da postoji. Evo vam istočnjačkog natpisa na kamenu, nadgrobnom, i to iz jevanđeljskih vremena! »Sveopšti ljubimac, bio je pun čari. Ne štedeći nikog ubijao je sve bez ostatka«. (Smeh u sali). Pa, šta ćete narediti da se uradi sa takvim narodima? I nema se šta! Izdahnuće sami od sebe. Kod njih grme demografske eksplozije, furunkolozije, hirošime, napalmi, nagaški, i uostalom, nešto se mora žderati. Sami od sebe — tiho će izumreti radi očišćenja neba i zemlje! A sve ostalo će dovršiti svrabežni encefalit, kavga marksističkih diktatura i mandarinska groznica. Bliže se dani Plaćanja! Ispijmo po malo, draga sabračo, da bi približili te dane! . . .

ALJOHA: Ja, na primer, sa mandžurskom groznicom! (Prvi ispija gače i pokušava da obnovi predstavu).

Pum-pum-pum-pum,
Pum-pum-pum-pum.
Evo ga, evo, kraj sveta!
Sutra ustanemo iz kreveta,
Ustanemo — skoćimo

A sveta nema,
Pravde nema,
Novca nema,
Ničeg svetog nema,
Regan je u Širiji već!

HOR: (već je uspeo da pije i grakne).
Ničega na svetu nema!
Regan je u Volodgi već!
PROHOROV: (glasno). Ovo je dan pobeđe!

HOR: Prožima, prožima!
Sreća je to s penom na ustima!
To je radost s mrljama na očima!
Dan pobeđe!

GUREVIĆ: Is! Pijane budale! ništa niste razumeli od mojih nadahnutih viđenja! Sve ste pobrkali. . .

PROHOROV: Gureviću, sve smo dobro shvatili. Ali ti si zaboravio da postoje OUN i Peres de Kueljar. . . A kad počnu propadati kontinenti. . .

GUREVIĆ: Ha-ha! Peres de Kueljar, naravno, uhvatiće se za svoju peruansku glavu. Da li ste vi nekad videli ljude sa peruanskim glavama? E, pa evo, on ima peruansku glavu, pa za nju će se uhvatiti. Pa, neka. Jer niko za nas neće spasavati okuženi svet! I vi, svi — pirujući, ne

zaboravljajte kugu! Pir je dobar, ali postoje stvari koje su važnije od pira. General Hejg. I verujte u konačnu rusku pobeđu, ukoliko je sa NJIMA — bog, a sa NAMA — sve ostalo! . . .

(Zvuk, u početku nejasan. Kao da je neko za sobom zatvorio vrata. Svi se okreću. A to je — VOVA. A to su VOVINA usta, otvorena tokom čitavog petog čina, zatvaraju zauvek. Gotovo u isto vreme se ispod čaršava razležu kruci sekretara komsomola Jeremina. Iza scene — »Stara lipa«).

KOLJA: (šeta, prilazi VOVI i naslanja uho na njegove grudi). Vova! Ujka Vova! Kuda ćeš?! Nemoj ići. U šumi je već sada tako lepo! i mirisi mirisni! . . . (dečji plač) . . . u ribnjaku se praćakaju gorbuzije. . . procvetao je plućnjak. . .

VOVA: (ne odaziva se).
PROHOROV: Pa, zašto čoveka stvarno ne bi pustili u selo? . . . Pa već je molio, svakog dana je molio, i svaki put su odbijali. I evo, usahnuo je čovek od tuge za šumskim prostranstvom. . .

GUREVIĆ: Za pokoj duše. . . (četvorica preostalih, uz »Večnu lipu«, koja se odužila, ispijaju za pokoj duše).

PROHOROV: (gleda GUREVIĆA u oči). A čime će se završiti sva ta naša serija pobeđe nad okuženim svetom?

GUREVIĆ: O! U početku će se, naravno, ruska nacija osećati srećna; biće u trijumfu! Kao pod Antihristovim pazuhom. . . A zatim. . . Pokušivši od pobedenih sve njihove bolesti, malaksae, ništa neće ostati od njene veličine, kao pršina će se rasejati po licu zemlje. Tačnije, zanosiće ih monsuni iz pravca Jafe, zanosiće ih na sever, sve dalje i dalje, u kraj bezživotnog prostora. . . sve dalje na sever, tamo gde su dani još sumorniji, još kraći, i, prema tome, gde je umiranje još bezbolnije i lakše. Frančesko Petrarka. E evo — dok Rusi lete u za njih određenu provaliju, Jehovin narod. . .

PROHOROV: Konačno! Jehovin narod! Aljoha i ja već zauzimate proizraelske pozicije. To jest, jedino razumne. To jest, čak pravovremeno sa tih pozicija gonimo same Izraelčane! . . .

GUREVIĆ: Zlo i naopako! . . . Bahrein, Kuvajt i emirati, poznata je stvar, osudiće nas na naftnu glad. . .

PROHOROV: Ali tada ih već neće biti: ni Bahreina, ni Kuvajta. . .
GUREVIĆ: Koješta, da ih ne bude. Slabo ti poznaješ Arape. Čak i kad ih već nema njihov tvrdi fanatizam i nedokazivost ostaju. Znači, osudiće nas na naftnu glad. A mi — baš nas briga. Šta će nam ta nafta? Možda je tebi, Vića, potrebna?

VIĆA: U grobu sam je video.
GUREVIĆ: Čak ni Vići nije potrebna. Zamenićemo je sa nečim, tu poganu naftu. Vermutom, na primer, jer tako, Kolja?

KOLJA: (nastavlja da plače, sve tiše i tiše, i ništa ne odgovara, »Stara lipa« se nastavlja).

GUREVIĆ: Znači, povešću vas putem groma i mašte. A šestokraka Davidova zvezda biće nam voditeljica i sudbina. . . Kažu, zvezda njegovog lakomislenog sina Solomona bila je petokraka. To nam se ne sviđa. Solomom Davidovič, imajući osam stotina naložnica i . . .

PROHOROV: Do koje mere se može izvitoperiti petokraka zvezda!

GUREVIĆ: (sve više se oduševljavajući). Živeo Arac Izrael sve do Euf-rata!

PROHOROV: Zašto sužavati? Od Nila do Euf-rata!
GUREVIĆ: Šta smanjivati? Od Nila do Euf-rata!

Sve je to dobro, ali je sitno.
A od Euf-rata — na istok, istok —
I sve do Nila! . . .

ALJOHA: Od Sinaja sve do Kolskog poluostrva! . . .
GUREVIĆ: A ako nas neko popreko pogleda — AKO NAS JOŠ NEKO BUDE GLEDAO POPREKO — biće kao u Talmudu: Ben Zuma je pogledao i izgubio razum. Ben Azaj je pogledao — i umro. Neka ih spali providenje! Neka ih razmete Gospod Božanskom Svojom Metlom! . . . Znači, ispijmo za savez srca pokornih višoj sudbini!

PROHOROV: Za savez srca koja povezuju Rusiju i Izrael! . . .
GUREVIĆ: U zdravlje Romena Rolana! . . . Sad ću se setiti zašto mi je dunulo u glavu da popijemo za tog čelavog davola. . . Da, da, setio sam se: »I da ste u čitavom Izraelu jedini pravедnik, govorim vam, ne bi imali pravo da osudujete čitav Izrael!« Rolan, pismo Verharnu. A prestonica sveta biće — šta mislite? Jerusalim?! Nikako! Kana Galilejska — tu će biti prestonica sveta! Ha!

ALJOHA: (basom). I bi-ćeš pre-e-e-e. . . (i ne završivši seda na krevet).
GUREVIĆ: Krila će se naša rasprostrti po čitavoj tvojoj zemlji, Emanuile! Ne lišavajte sebe predsvitajskih osećanja! Gde je tvoja truba, najbolji trubaču Sovjetskog Saveza Timofeju Dokšiceru?! Svi na noge! Još po čašu! Za bolje sutra! . . .

ALJOHA: (promuklim i palim glasom). Ura. . .
(VIĆA, popivši, takode seda na ležaj, pored ALJOHE. Počinje nezadrživo da se grči, grči. Protresaviši se u grčevima čini nekoliko pokreta nogama — pada u postelju i prestaje da diše. GUREVIĆ i PROHOROV se zagonetno gledaju. Svetlo u sobi — ne zna se zašto — počinje da se smračuje).

STAS: (ustaje s kolena. Utrčava poslednji put). Šta vam je, ljudi? Ko je prvi a ko poslednji u redu za Taktoguljsku hidrocentralu? Zašto su opustele zlatne plaže Apšerona? Za koga sam sadio cveće? Zašto? . . . Zašto UNESCO nije 1970. godine obeležio dve hiljade godina od rođenja egipatske carice KLEOPATRE?! (i ponovo se skameniti, ovog puta sa spuše- nom glavom i rukama prekrštenim na grudima, a la Bonaparta uoči svog posled- njeg Vaterloa. I tako ostaje do kroz nekoliko minuta predstojećeg upada medicinskog osoblja).

PROHOROV: Aljoha!
ALJOHA: (teško diše). Da. . . ovde sam. . .

PROHOROV: (drmusu ga). Aljoha! . . .
ALJOHA: Da. . . ovde sam. . . oprosti, mama. . . tvoja kći Ljubka. . . odlazi. . . u vlažnu zemlju. . . (zabacuje glavu i krklja). . . moj pepeo. . . razveje- te nad Gangom. . . (krkljajući pada).

PROHOROV: A šta je ovo? Slušaj, Gureviću, počnjam loše da vi- dim. . . A tebi — ništa? . . . (već ga gleda popreko).

GUREVIĆ: Da vidim, vidim. Jedino što se u sobi smračilo. I sve je teže disati. . . Razumeš: odmah sam primetio da nešto ločemo.

PROHOROV: I ja sam gotovo odmah primetio... A ti, ako si odmah primetio, zašto nisi rekao? zašto si prisiljavao?...

GUREVIĆ: Ko je prisiljavao? Meni se samo učinilo...

PROHOROV: Šta ti se učinilo?... A kad je pocrkala polovina sobe tebi se još uvek ČINILO? (Zlobno). Bio je umišljaj. Umišljaj. Vi ne možete bez... umišljaja...

GUREVIĆ: Da, bio je umišljaj: razdvojene — zblížiti, pomahnitale — smiriti... približiti ih maloj radosti... u sumrake tih duša uneti svitanje, duša uparloženih ovde do zadnjeg dana...

Drugog umišljaja — nije bilo...

PROHOROV: Lažeš, gmizavče... Lažeš... Znam ja šta si ti zamislio... Sve — na onaj svet, sve — pod zemljicu... Od samog početka sam te pročitao... Renedekart... Ps-s-si-i-na... (Pokušava da ustane s kreveta i s već raširenim rukama se nagnje nad GUREVIĆA koji nisko sedi. Ali već nema snage, nešto ga odbacuje nazad, u postelju). Kučkin sin...

GUREVIĆ: Starešino, izražavajte se s više poštovanja... Kakva korist da se sada govori o tome?... Kasno. Shvatio sam već posle Vovine smrti... da je kasno. Ostajalo je jedino da se nastavi. Da primetim to, odmah sam primetio. A uverio sam se — kad je već bilo kasno...

PROHOROV: Samo mi reci, smrtnu dozu smo već preterali?

GUREVIĆ: Po meni, da. Odavno. (Razmenjuju poglede pune neodgotljivog smisla. Nastavlja se smračivanje).

PROHOROV: Pizdo, znači... Pa, onda... Tamo još nešto pljuska po dnu... Slušaj, oprostí što sam u besu vikao na tebe... Nisi ti kriv... Šipaj, Gureviću, sav ostatak po pola. Gotov si? GUREVIĆ: (potpuno mirno). Gotov. Samo je OVDE umiranje protuprirodno. Između strmi obala — molim. Između visokih hlebova, makar sada... Ali ovde! (kucaju se čašama). Teže je da se diše nego pre). A zatim — predstoji mi na početku velikog delo... jedna obećana poseta...

PROHOROV: (uhvativši se za grlo i srce spušta se na uzglavlje).

GUREVIĆ: (mahinalno nastavlja da gruva). Oni tamo slave... Kod njih se pije šampanjac, mežete se kečige... Život im je rajski, a naš — samurajski... Njima bal, a nama — pogrebna žal... Ali mi smo ljudi dugih staza... Odmah ćemo ustati... Nakaza... Zar s njom?... A ja: o Kani Galilejskoj... »Gureviću, mili, sve će biti dobro«, — tako je rekla. Odmah ćemo videti koliko će biti dobro... Odmah, odmah... (skače i ponovo pada na stolicu). (Iza zida, ili iz zidova — dekadentna pesma Nadežde Obuhove: »Oh, ti noći, noći mračna...« itd.).

GUREVIĆ: Zvao si me na večeru, Nakazo, a ja — na doručak... Čudotvorika! Natali!... Dok ja ovde sedim i dobijam module nijanse, oni za to vreme... Gospode, pomozí... oni za to vreme... (spušta glavu na noćni ormarić i čupa kosu).

GLAS OD GORE: (glas u kojem nema toliko zapovesti koliko kreštavog metala). Vladimire Sergejeviću! Vladimire Sergejeviću! Na posao, na posao, na posao, na kurac, na kurac, na kurac, na kurac...

GUREVIĆ: (podiže glavu i gleda pticu s neizmernom nedoumicom). Bože milostivi, šta je OVO? Gotovo ništa ne vidim... Dajte mi Bibliju i štap — i malog vodiča... za malu milostinju počicu po svetu — da govorim... Sad znam šta i o čemu da govorim... GLAS OD GORE: Vladi-i-mire Sergejeviću! Vladimire Sergejeviću! Na posao, na posao, na posao (ubrzava), na kurac, na kurac, na kurac...

GUREVIĆ: (s teškom mukom se podiže sa stolice, oslonio se na noćni ormarić svom dušom — samo da ne padne, samo da ne padne). Dok je ostalo još malo vida dovučicu se do tebe, doćicu na doručak... Sssstoko... (Odvaja se od ormarića. Zaljuljajući se pravi prvi korak, drugi). Ništa, stićicu. (Treći korak, četvrti. U tami se sapliče o KONTRA ADMIRALOVO telo, pada. Lagano, uhvativši se za stranicu nećijeg kreveta, ustaje). Doćicu, napipaću, napipaću, lagano. Dovučicu se do tog grla... Jer ne može sve, Natali, tako ostati! (Gotovo je potpuni mrak. Peti korak. Šesti. Sedmi). Bože, ne dozvoli da do kraja oslepim... pre nego što se osvetim. (Ponovo pada, razbija glavu o sledeći kre-

vet. Dva minuta nemoćnog, isprekidanog, glasnog ridanja). Doćicu, dopuzaću... (Kako samo može? ponovo ustaje, uspravlja se. Rukama pretražuje prostor pred sobom, pravi još pet koraka — i već je kod dovratka). Odmah... samo da predahnem, pa hodnikom, uz zid, uz zid...

(PROHOROV, koji je dotle mirno ležao, pridiže glavu — i ispušta krik koji buđi sve sobe, sve usnule i budne bolničarke i bolničare u dalekoj ordinaciji i lekarskom kabinetu. Tako na ovom svetu ne urlaju).

Uzbunjeni, polusnjeni, s RANINSONOM na čelu, osvetljenim hodnikom fortinbrasovskim koracima približavaju se sobi broj tri. Prvo što ugledaju: GUREVIĆ, koji jedva diše, već potpuno slep, sa modrim i okrvavljenim licem. BORENJKA NAKAZA ga udarcem udaljava od ulaza u sobu. Svi upadaju). RANINSON: (nadvikujući neskladno pevanje i galamu). Brzo na telefon! Centralni! I mrtvačnicu!

MESESTRE: (u galami). A jedan! Jedan je umro stojeći! Prekrstivši ruke!... i ne pada, naslonio se na zid! Pet litara metil alkohola! Ne, jedan, čini mi se, još diše. Ko je onako urlao! (i dr., i dr.).

MNOŠTVO SANIRACA: (debelih, s nosilima). Koliko se sećam ovakve žetve još nije bilo. (Počinje iznošenje leševa. III deo Sibelijusove Druge simfonije).

BORENJKA: Natali, gde su tvoji ključevi?!

NATALI: (poludevši, čak i ne plače). Oj, ne znam, ništa ne znam.

JEDNA MESESTRA: A Kolju, zašto su poneli Kolju, on još pomalo diše...

RANINSON: (zlobno). Ništa! I njega u mrtvačnicu! Obdukcija će pokazati da li se radi o kliničkoj smrti ili o kliničkom ludilu!...

BORENJKA: (šutirajući ranjenu GUREVIĆEVU glavu). A sa ovim, šta uraditi?

RANINSON: Pazite na njega. Idem da telefoniram. Zvonjenjem se danas ništa neće uraditi.

BORENJKA: (za noge izvlači GUREVIĆA na sredinu sobe. Slepac i gledalac ništa ne vide, BORENJKA vidi sve). Pa, kako smo, gnjido?... Čeznemo za krematorijem?... Smrdljivci!... (Serija udaraca teškom cipelom u rebra i glavu). Malo vam je bilo krematorija! Sve si potrovaio, govno jevrejsko! Sve!

GUREVIĆ: (promuklo). Ja... ništa nisam znao... (udarac). Slep sam... ništa ne vidim... (Udarac).

NATALI: (iz polu tame). Šta će sad biti? Šta će sad biti?! Mama! (plače kao devojčica).

BORENJKA: (pri svakoj njegovoj replici Sibelius se povlači, a upliče se muzika, koja, ako se prevede na čulo mirisa, zaudara na trulu prasetinu, pseću crkotinu i spaljenu dlaku). Oslepeo, kažeš? Pasje vime!... Pre si živeo kao u raj: ko mahne po njušci, sve vidi. A sad — kurac će videti! (Zvizne ga, a onda ponovo šutira glavu).

NATALI: (histerično). Borka! Pres-s-taniiiii! (guši se u jecanju)

BORENJKA: (sa rastućim besom). Za vas bi trebalo graditi duše-gupke! Stoko! (Serija udaraca po bubrežima, rika slegop i šaptanje medbrata). Sranje jebeno! Stoko!

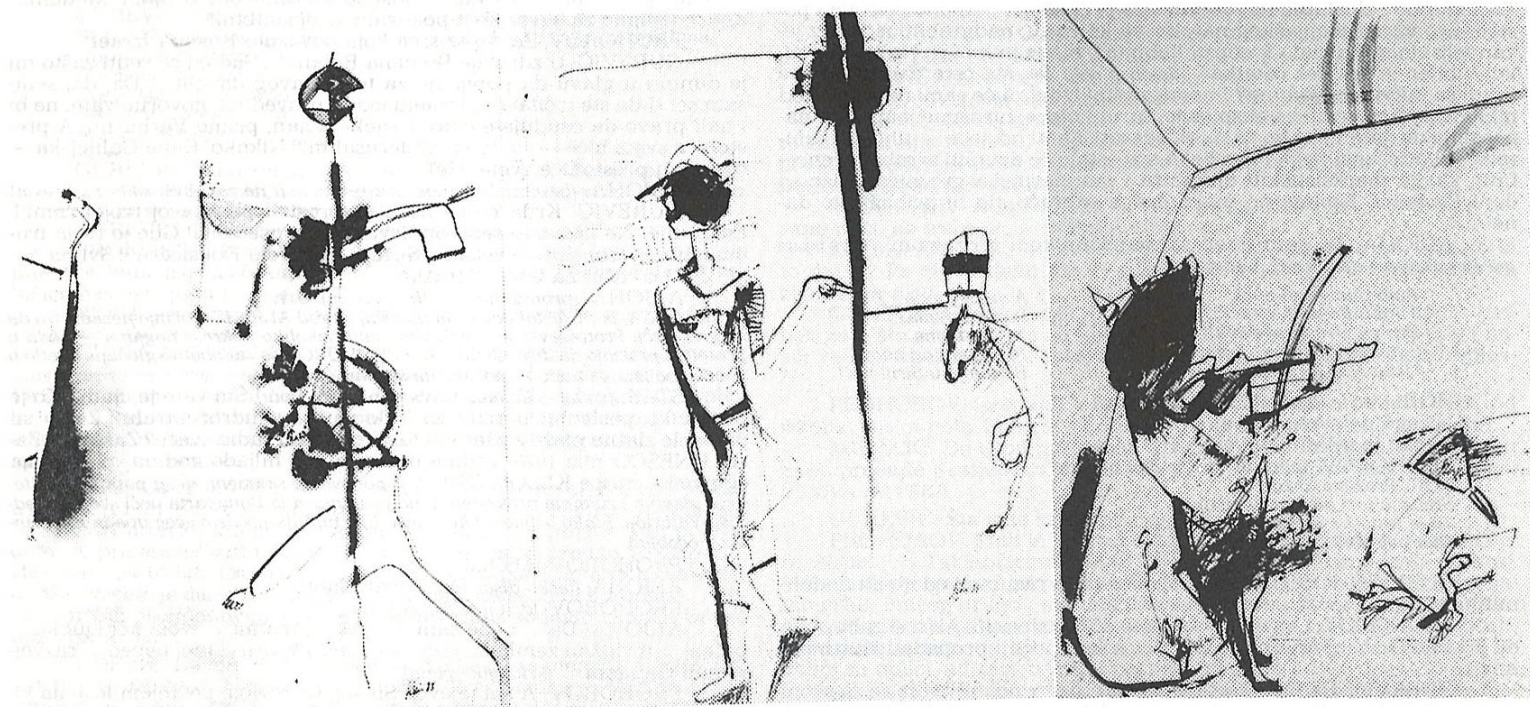
(Zavesa je već zatvorena, a može se, u stvari, i otvoriti. Ali tamo, iza zavese, nastavlja se isto, bez ikakve milosti. GUREVIĆEV urlik je sve samrtničkiji. Odande, iz sobe, u gledalište izleće zavežljaj posteljine, zatim izleće noćni ormarić koji se razbija u paramparčad. Zatim — kavez s već izdahlim, od svega toga, papagajem).

BEZ APLAUZA U rano proleće 1985. godine.

MAJUŠNI POGOVOR

»Muzika je potrebna«, bez toga ne može. Osim već po tekstu rasutih autor-skih indikacija, mogu se iskoristiti (sasvim tiho) ruske narodne pesme, kao što su »Zarale stazice, puteljci«, »Na muromskom puteljku«, bolje orkestarske varijacije na te teme (u III činu). Ruskú pesmu »U zoru, u zoricu« (u prvoj polovini IV čina). Prvi deo Milerove »Treće simfonije«, potpuno prigušeno (u I činu). Bilo koji od najodmerenijih i najprijatnijih Bruknerovih Adantes u V. Pa, i tako dalje.

V. Jer.



šifliš andraš